

3. Федоренко Ю.П. Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 Теорія навчання / Ю.П. Федоренко. – Полтава, 2005. – 203 с.

Х.В.Процко

*Чернігівський державний
педагогічний університет
імені Т.Г.Шевченка*

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття була присвячена проблемі визначення компетентностей вчителя технологій, завдяки яким можливо забезпечити не тільки міжнародне визнання дипломів, а й практичне визнання їх професійної придатності.

Ключові слова: компетентність, ключова компетентність, компетенція, вчитель технологій, знання, вміння.

В статье была раскрыта проблема определения компетентностей учителя технологий, с помощью которых возможно обеспечить не только международное признание дипломов, а и признание их профессиональной пригодности.

Ключевые слова: компетентность, ключевая компетентность, компетенция, учитель технологий, знания, умения.

In article the definition problem competence teachers of technologies with which help probably to provide not only the international recognition of diplomas, and a recognition of their professional suitability has been opened.

Keywords: competence, key competence, the competence, the teacher of technologies, knowledge, abilities.

В сучасних умовах розвитку суспільства постає проблема в галузі педагогічної освіти – підготовка вчителя за європейськими стандартами якості освіти. Вона розглядається як один із механізмів інтеграції України до європейського освітнього простору поруч із прийняттям та реалізацією провідних європейських цінностей (демократії, соціальної справедливості, захисту прав людини), загальних методів і способів виховання.

Одним з варіантів вирішення поставленої проблеми є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження.

Компетентність вчителя досліджували у сфері педагогічної діяльності: В.Бондар, Т.Волобуєва, І.Зяюн, В.Кальней, Г.Коджаспірова, Л.Крамущенко, І.Кривонос, Д.Мазоха, О.Мирошник, В.Семиченко, В.Сластенін, Е.Соф'янець, Л.Фурсенко, Р.Хмелюк, Л.Хоружа, С.Шишов, Н.Тарасевич та інші. Однак питання проорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів трудового навчання залишається поза увагою та майже не розглянутим.

Для визначення ключових компетентностей майбутнього вчителя технологій проаналізуємо, які загальнонародські компетентності виділяють європейські та вітчизняні дослідники в даному аспекті проблеми.

Такі країни як, Австрія, Бельгія, Фінляндія, Німеччина та Нідерланди вирізняють наступні ключові компетентності табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Перелік ключових компетентностей європейських країн

№	Ключові компетентності	Країни, в яких був затверджений перелік				
		Австрія	Бельгія	Фінляндія	Німеччина	Нідерланди
1	Предметна	+	+	+	+	
2	Особистісна	+	+	+	+	+
3	Методологічна	+			+	
4	Соціальна	+	+	+	+	+
5	Позитивне ставлення		+			
6	Мотиваційна		+	+		
7	Творча		+	+		+
8	Адміністративна			+		
9	Стратегічна			+	+	+
10	Педагогічна			+		
11	Ціннісні				+	+

Таким чином, проаналізувавши вище зазначені дані, приходимо до висновку, що європейська громада майже одноставно виділяє такі ключові компетентності: особистісні, соціальні, предметні та стратегічні.

В свою чергу відомі російські педагоги теж намагаються диференціювати компетентності за сферами діяльності особистості: самостійної, пізнавальної, цивільно-суспільної, соціально-трудової, побутової, культурно-дозвіллевої [1].

Таким чином, російські дослідники в компетентнісному підході виділяють концепції, в яких увага спрямована на об'єкти і знання про них.

Таблиця 1.2

Перелік ключових компетентностей, які виділяють російські науковці

№	Ключові компетентності	Прізвища науковців			
		І. Зимня	Г. Селевко	А. Хутірський	В. Кальней, С. Шишов
1	Здоров'я-зберігаюча	+			
2	Ціннісно-змістовна	+	+	+	+
3	Громадська	+			
4	Самовдосконалення	+	+	+	+
5	Інтеграції знань	+			
6	Соціальної взаємодії	+	+	+	
7	Комунікативна	+	+	+	
8	Вирішення пізнавальних завдань	+		+	+
9	Предметно-діяльнісна,	+	+	+	+
10	Інформаційно-технологічна	+	+	+	
11	Математична		+		
12	Загальнокультурна			+	+

Виходячи з аналізу табл. 1.2 спільність поглядів стосується декількох ключових компетентностей: самовдосконалення, ціннісно-

змістовна, предметно-діяльнісна, соціальної взаємодії, комунікативна, вирішення пізнавальних завдань, інформаційно-технологічна.

Українські вчені-педагоги, такі як Н.Бібік, О.Овчарук, О.Руденко, О.Савченко, спираючись на європейський досвід, виокремлюють сім наскрізних ключових компетентностей: навчальну, культурну, здоров'язберігаючу, інформаційно-комунікативну, соціальну, громадську, підприємницьку [3].

Зробивши узагальнення з досвіду європейських, російських та українських вчених та науковців, приходимо до висновку, що гармонійна особистість, яка зможе побудувати стосунки в суспільстві, забезпечити повноцінну власну життєдіяльність та швидко пристосовуватись до змін має сформувати в собі наступні компетентності:

Таблиця 1.3

**Узагальнений перелік ключових компетентностей,
прийнятий у різних країнах**

№	Ключові компетентності	Дослідження		
		Європейські	Російські	Українські
1	Особистісна	+		
2	Соціальна	+		+
3	Стратегічна	+		
4	Предметна	+	+	
5	Самовдосконалення		+	
6	Ціннісно-змістовна		+	
7	Соціальної взаємодії		+	
8	Комунікативна		+	+
9	Вирішення пізнавальних завдань		+	
10	Предметно-діяльнісна		+	
11	Інформаційно-технологічна		+	+
12	Культурна			+
13	Здоров'язберігаюча			+
14	Навчальна			+
15	Громадська			+
16	Підприємницька			+

Провівши теоретичний аналіз робіт провідних науковців, педагогів та вчених з різних країн, маємо можливість об'єднавши погляди запропонувати власну модель професійної компетентності вчителя, але для визначення професійної компетентності вчителя технології необхідно розглянути окрім запропонованих ключових компетентностей, ще й галузеві або міжпредметні.

До професійної компетентності педагога Е. Соф'янц та Т. Волобуєва відносять: методичну, психолого-педагогічну, диференційно-психологічну, аутопсихологічну компетентність, компетентність у сфері особистісно орієнтованої технології навчання, рефлексивна компетентність.

В своїх дослідженнях, по визначенню та формуванню компетентностей вчителів-предметників, С. Литвинова зазначає: предметно-методичну, психологічну, інформаційно-комунікативну, загальнокультурну, загальнонаукову [5].

За І. Конельською до ключових компетентностей сучасного вчителя відносяться: інтелектуально-педагогічна, комунікативна, інформаційна та регулятивна. Всі ці компетентності дослідниця розглядає через призму валеологічної складової [4].

Аспекти формування професійної компетентності в майбутніх вчителів розглядає С. Кара. До ключових компетентностей вона відносить операційно-технологічну (знання, вміння та навички педагога, його професійно важливі якості), мотиваційну (мотиви, інтереси, потреби, настанови, спрямованість), рефлексивну (самооцінка, самосвідомість) [2].

Аналізуючи різні підходи до досліджуваної проблеми приходимо до висновку, що загальноновизнаних та затверджених переліку ключових компетентностей, які допомагають успішно здійснювати педагогічну діяльність ще не існує. Розглянуті підходи містять різну кількість компонентів, які відрізняються за значенням.

Зміна сучасної парадигми освіти на основі переорієнтації напрямків розвитку суспільства спонукає до впровадження компетентнісного підходу в Україні в усіх сферах суспільної діяльності. Традиційні форми освіти вже не можуть задовольнити потреби ринку праці. Новий підхід висуває нові вимоги до підготовки спеціаліста в тому числі і вчителя технологій, професійна компетентність якого є однією з головних соціальних характеристик суб'єкта діяльності.

Для опису цілісної структури компетентності педагога як сукупності загальних, спеціальних, базових та окремих компетентностей ми скористуємося рівнями, які виділила І. Хафізулліна.

Загальна компетентність людини містить в собі загальні ключові змістовні та функціональні компетентності.

Професійна компетентність педагога складається з базових професійних компетентностей спеціаліста у визначеній професійній сфері, наприклад вчителя, вихователя, педагога-психолога та ін.

Спеціальні професійні компетентності педагога, які визначаються специфікою закладу, в якому здійснюється педагогічна діяльність, та об'єкту на який направлена діяльність, наприклад, професійна компетентність вчителя (загальноосвітньої, спеціальної, сільської шкіл та ін.) та професійна компетентність педагога у роботі з різними категоріями дітей, з батьками та ін.

Окремі професійні компетентності педагога, які забезпечують виконання конкретної педагогічної дії, вирішення конкретного педагогічного завдання [9].

Компетентність вчителя технологій ми відносимо до рівня професійної компетентності педагога. Таким чином, в подальшому при визначення переліку компетентностей необхідних майбутньому вчителю технологій ми будемо розглядати саме професійні компетентності.

Л. Тархан вважає, що для ефективного здійснення педагогічної діяльності у майбутнього вчителя технологій має бути присутні такі професійні компетентності: психолого-соціально педагогічна, дидактична, інформаційно-інноваційна, комунікативна, методична, спеціальна, науково-дослідна, управлінська, загальнокультурна, рефлексійна (особистого саморозвитку) [6].

Доцільним є розглянути нормативні документи щодо підготовки фахівця відповідного профілю. Вони можуть бути представлені кваліфікаційною характеристикою, що включає в себе науково обґрунтований перелік знань та вмінь особистості.

Д. Тхоржевський у власно розробленому проекті освітньої професійної програми сформував єдиний перелік знань та вмінь, яким повинні володіти молодший спеціаліст і бакалавр – учитель технологій та креслення [8]. Згідно документу вчитель трудового навчання і креслення повинен знати та вміти (табл. 1.4).

Перелік необхідних знань, вмінь та компетентностей
вчителя технологій

Знання	Вміння	Компетентності
Нормативні акти органів освіти з питань трудового навчання, Трудове законодавство України;	творчо використовувати рекомендації керівних органів освіти;	правова;
Методи управління процесом праці;		управлінська;
основні постанови державних органів з питань економіки та організації сучасного виробництва;	організовувати і проводити профорієнтаційну роботу з учнями;	профорієнтаційна;
типи навчальних закладів для професійної підготовки спеціаліста різних галузей господарства;		
методи підвищення соціально-трудової активності школярів;		
основні тенденції розвитку господарства;		
особливості економіки конкретного району;		
завдання і зміст трудового навчання та креслення в середній школі;	розробляти перспективні та календарні плани з трудового навчання та креслення;	методична;
	вести необхідну документацію з трудового навчання та креслення;	
теорію і методику професійної організації на базі школи;	на професійному рівні володіти вміннями та навичками спеціаліста з деревообробки, слюсарної справи, механічної обробки металу, електротехніки, креслення;	дидактична;
форми і методи трудового навчання;		
методику проведення занять з креслення;		

Розділ I. Теоретичні основи педагогіки вищої школи

Знання	Вміння	Компетентності
критерії оцінки знань та вмінь учнів;	методично грамотно оцінювати рівень підготовки учнів;	
систему організації навчально-виховного процесу в середній школі;	організовувати та проводити навчально-виховну роботу з трудового навчання та креслення в середній школі;	виховна;
соціально-педагогічні аспекти взаємодії школи і сім'ї;	методично правильно проводити навчально-виховну роботу з названих вище напрямків підготовки учнів, застосовуючи сучасні наукові розробки з теорії і практики педагогіки;	соціально-педагогічна;
соціально-психологічні основи взаємовідносин педагога та учня, педагога і батьків;		соціально-психологічна;
соціально-психологічні вікові особливості розвитку особистості в системі міжособистісних стосунків;		
вимоги до матеріально-технічної бази трудового навчання та креслення;	методично, грамотно та естетично оформити кабінет трудового навчання та креслення;	творча;
можливості і напрямки використання ТЗН та обчислюваної техніки в процесі трудового навчання і занять з креслення.	використовувати ТЗН та обчислювальну техніку для інтенсифікації навчального процесу з трудового навчання та креслення.	інноваційна.

Аналізуючи знання та вміння, якими необхідно оволодіти майбутньому вчителю технологій для здійснення професійної діяльності. На їх основі виокремимо компетентності (див. табл. 1.4.) необхідні для здійснення ефективної діяльності майбутнього спеціаліста: правова, управлінська, профорієнтаційна, методична, дидактична, виховна, соціально-педагогічна, соціально-психологічна, творча, інноваційна.

Для визначення професійних компетентностей вчителя технологій також необхідно розглянути основні завдання, які можливо виконати лише за допомогою освітньої галузі "Технологія" [7]:

- знайомство з основами сучасного виробництва, спираючись на закономірності розвитку природи і суспільства, що вивчається учнями в предметах з основ наук;
- забезпечення професійного самовизначення школярів, беручи за основу професійну орієнтацію на різні сфери виробництва;
- формування в учнів в процесі предметно-перетворюючої, конструкторської та художньо-конструкторської діяльності якостей особистості, необхідних для майбутньої трудової діяльності в різних сферах виробництва;
- сприяння розвитку творчого ставлення особистості до продуктивної праці на основі індивідуального підходу до учнів та диференціації змісту і процесу навчання.

Спираючись на вище перелічені завдання освітньої галузі "Технологія" до професійних компетентностей можна віднести: профорієнтаційну, творчо-продуктивну, особистісно-орієнтовну.

Висновки. Отже, як видно з проведеного дослідження професійними компетентностями вчителя технологій є правова, управлінська, профорієнтаційна, методична, дидактична, виховна, соціально-педагогічна, соціально-психологічна, творча, інноваційна, політехнічна та особистісно-орієнтовна. Таким чином, готуючи майбутніх учителів технологій на основі компетентнісного підходу, можливо підготувати висококваліфікованого фахівця європейського рівня.

Список використаних джерел

1. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. – 243 с.
2. Кара С.І. Деякі аспекти формування професійної компетентності в майбутніх учителів // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №1. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – 216 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий довід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К.: "К.І.С.", 2004. – 112 с.
4. Конельська І.М. Валеологічна складова професійної компетентності сучасного вчителя // Вісник Харківського нац.

- Університету ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2006. – № 747. Вип. 3: Валеологічні аспекти виховання. – С. 29–32.
5. Литвинова С.Г. Шляхи формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів предметників // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2008. – № 2. – С. 8.
  6. Тархан Л. Компетентное обновление обучения будущего инженера-педагога // Освітняцькі обрії: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / Н.Г. Тверезовська (голова) та ін. – К.: ПТТО, 2007. – № 1 (1). – С. 343–348.
  7. Тхоржевський Д. Про розробку державного стандарту освіти // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – № 3 (10). – С. 2–4.
  8. Тхоржевський Д. Про ступеневу підготовку вчителя трудового навчання / Д. Тхоржевський // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – № 2 (8). – С. 2–5.
  9. Хафизуллина И.Н. Ормирование инклюзивной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального обучения" / И.Н. Хафизуллина. – Астрахань, 2008. – 22 с.

*Ю.В.Суббота,
доцент Криворожского
экономического института
Киевского национального
экономического
университета*

ФОРМИРОВАНИЕ У СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ПОТРЕБНОСТИ В РЕГУЛЯРНЫХ ЗАНЯТИЯХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ

У статті подано теоретичний аналіз проблеми формування в студентів вищих навчальних закладів потреби в регулярних заняттях фізичною культурою; представлені результати власного соціологічного дослідження; показані основні мотиви формування в студентів потреби в регулярних заняттях фізичною культурою.

Ключові слова: потреби, студенти, фізична культура.

В статье дан теоретический анализ проблемы формирования у студентов высших учебных заведений потребности в регулярных занятиях